

Stručni članak UDK 347.775

Sonja Vizjak, dipl. iur.*

Predrag Petrović, dipl. iur.**

POSLOVNA TAJNA U SUDSKOJ PRAKSI HRVATSKIH SUDOVA I POSLOVNOJ PRAKSI TRGOVAČKIH DRUŠTAVA

Pojam poslovne tajne, vrste i stupnjeve tajnosti te mjere i postupke za utvrđivanje, uporabu i zaštitu tajnih podataka sustavno uređuje Zakon o zaštiti tajnosti podataka, dok odredbe o navedenoj materiji sadrže i drugi relevantni zakoni. Sukladno Zakonu o zaštiti tajnosti podataka, poslovnu tajnu predstavljaju podaci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkog društva, ustanove ili druge pravne osobe, a koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese. U ovome radu autori će dati prikaz zakonskog uređenja poslovne tajne, ali i prikaz relevantnih pitanja vezanih uz poslovnu tajnu u poslovnoj praksi trgovačkih društava kao i u sudskoj praksi hrvatskih sudova.

1. PRAVNO UREĐENJE POSLOVNE TAJNE

Pojam poslovne tajne kao i vrste i stupnjeve tajnosti te mjere i postupke za utvrđivanje, uporabu i zaštitu tajnih podataka sustavno uređuje Zakon o zaštiti tajnosti podataka (Nar. nov., br. 108/96), dok odredbe vezane uz pojedina pitanja poslovne tajne sadrži i Kazneni zakon (Nar. nov., br. 110/97, 27/98-isp., 50/00-Odluka USRH, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03-Odluka USRH, 105/04, 84/05-isp., 71/06), Zakon o radu (Nar. nov., br. 38/95, 54/95-isp., 65/95-isp., 17/01, 82/01, 114/03, 123/03, 142/03-isp., 30/04, 137/04-pročišćeni tekst, 68/05-Odluka USRH, dalje: ZR), Zakon o trgovačkim društvima (Nar. nov., br. 111/93, 34/99, 52/00-Odluka USRH, 118/03, dalje: ZTD) te Zakon o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05, dalje: ZOO).

* Sonja Vizjak, Rijeka.

** Predrag Petrović, Rijeka.

Sukladno Zakonu o zaštiti tajnosti podataka poslovnu tajnu predstavljaju podaci koji su kao poslovna tajna određeni zakonom, drugim propisom ili općim aktom trgovačkog društva, ustanove ili druge pravne osobe, a koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese.

Podaci su u smislu Zakona o zaštiti tajnosti podataka dokumenti te njihov sadržaj i prilozi, predmeti, objekti, mjere ili postupci, kao i usmena priopćenja ili informacije povjerljive naravi izneseni u radu tijela državne vlasti jedinica lokalne samouprave i uprave, ustanova i pravnih osoba koje imaju javne ovlasti te drugih pravnih osoba.¹

U pravnoj teoriji postoje i stavovi kako je navedena zakonska definicija neispravna te da je bolje rješenje definirati poslovnu tajnu kao sva iskustva, saznanja, postupke i ostalo čime se poduzetnik i uski krug njegovih suradnika služi u gospodarskom prometu, a koji nisu poznati javnosti ili u svakom slučaju širem krugu poduzetnika dotične gospodarske grane. Zaštićeni podaci bi se trebali čuvati kao tajni prema izričitoj, ali i pretpostavljenoj volji stranaka.²

Svako društvo ima mogućnost općim aktom (u poslovnoj praksi trgovačka društva najčešće donose Pravilnike o poslovnoj tajni) odrediti koji podaci predstavljaju poslovnu tajnu, ali uz zakonsko ograničenje da se svi podaci koji se odnose na poslovanje pravne osobe ne mogu smatrati poslovnom tajnom niti se kao poslovna tajna mogu odrediti podaci čije priopćavanje nije razložno protivno interesima te pravne osobe. Koji su to podaci čije priopćavanje nije razložno protivno interesima pravne osobe, određuje se prema okolnostima svakoga pojedinog slučaja.

Nadalje, kao poslovna tajna ne mogu se odrediti podaci koji su od značenja za poslovno povezivanje pravnih osoba niti podaci koji se odnose na zaštićeno tehničko unapređenje, otkriće ili pronalazak.

Kao što je naprijed istaknuto, sva pitanja vezana uz zaštitu poslovne tajne u praksi se najčešće uređuju u Pravilnicima o poslovnoj tajni, kojima se definira pojam poslovne tajne, stupnjevi tajnosti, mjere i postupci za utvrđivanje, uporabu i zaštitu tajnih podataka, osobe koje su ovlaštene drugim osobama priopćavati podatke koji se smatraju poslovnom tajnom kao i sve druge okolnosti

¹ Dokumenti su svi pisani sastavci (akti, tablice, grafikoni, nacrti, crteži i slično), predmeti su makete, modeli, uzorci, fotografije, filmovi, mikrofilmovi, te drugi zapisi koji su svjetlosno, zvučno, strojno, ručno ili na drugi način zabilježeni na određenoj podlozi. Objekti su sve vrste građevnih objekata, nadzemnih i podzemnih gradnji kao i drugi umjetni ili prirodni objekti (zgrade, ceste, tuneli, mostovi, jame, zračne luke, pomorske i riječne luke i pristaništa, prostorije u kojima se čuvaju ratna sredstva, tvoriva, planovi, kriptološka sredstva i dokumenti, prirodni podzemni prolazi, prokopi i slično), a mjere i postupci su sve vrste naloga, zapovjedi, naredbi, uputa, priopćenja i drugih poduzetih radnji službenih osoba.

² Miladin, Petar, *Odnos između privatnopravnog i kaznenopravnog uređenja poslovne i profesionalne tajne*, Pravo u gospodarstvu: časopis za gospodarsko-pravnu teoriju i praksu, 39 (2000), 4, str. 237,

od interesa za čuvanje poslovne tajne. U poslovnoj se praksi poslovnom tajnom najčešće određuju podaci koji predstavljaju proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada, podaci o tehnološkom procesu, podaci o cijenama, popustima, proizvedenim količinama, podaci o ugovorima koje je tvrtka sklopila ili koji su u tijeku sklapanja, podaci o plaćama i drugim naknadama kako radnika tako i članova uprave društva (posebice pitanja dodataka na plaću, udjela u dobiti, opcijama...), podaci o sudskim sporovima, financijskom poslovanju društva, imovini društva te drugi podaci zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za poslovanje i gospodarske interese društva.

U poslovnoj praksi je sve uobičajenije da i različiti ugovori sadrže odredbe o poslovnoj tajni odnosno o obvezi njegovih ugovornih strana na čuvanje kao tajnih svih podataka zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za gospodarske interese bilo koje od ugovornih strana, a koje su iste saznale na temelju ugovora.

Na dokumentima koji sadrže tajne podatke kao i na svim njihovim priložima moraju se na vidljivome mjestu označiti vrsta tajne i stupanj tajnosti, a elektroničke baze podataka koje sadrže tajne podatke moraju biti označene određenom vrstom i stupnjem tajnosti te osigurane lozinkom od neovlaštenog pristupa.

Osim svega naprijed navedenog, a prije usmenog priopćavanja tajnih podataka, ovlaštena osoba dužna je dati prethodno upozorenje o tajnosti podataka koje ima istu važnost kao i pisano utvrđena vrsta tajne i stupanj tajnosti. Ako je to moguće, prema prilikama konkretnog slučaja o tom priopćenju sastavit će se i službena zabilješka u pisanom obliku i priložiti spisu predmeta koji sadrži tajne podatke.

Pravna osoba dužna je čuvati kao tajnu i sve podatke koje je kao poslovnu tajnu saznala od drugih pravnih osoba, koji se odnose na poslove što ih pravna osoba obavlja za potrebe oružanih snaga, redarstvenih vlasti Republike Hrvatske ili drugih javnih tijela, ako su zaštićeni odgovarajućim stupnjem tajnosti, podatke koji sadrže ponude na natječaj ili dražbu, i to do objavljivanja rezultata natječaja odnosno dražbe, te podatke koji su zakonom, drugim propisom ili općim aktom doneseni na temelju zakona utvrđeni tajnim podacima od posebnog gospodarskog značenja te koja omogućuju društvu da se natječe s konkurencijom.

2. OBVEZA ČUVANJA POSLOVNE TAJNE

Zakonska je obveza svakoga da čuva poslovnu tajnu, bez obzira na način saznanja tajnih podataka ili pribavljanja odnosno stjecanja mogućnosti uvida u tajne podatke, ako je nedvojbeno da se radi o tajni. Obveza čuvanja tajnih podataka traje sve dok osoba ovlaštena za određivanje tajnosti određenog podatka ne odredi da je prestala potreba za čuvanjem njegove tajnosti, s time

da treba istaknuti kako za poslovnu tajnu obveza može prestati protekom roka od jedne godine od prestanka obavljanja dužnosti, službe ili zaposlenja osobe kojoj su tajni podaci bili poznati, ako zakonom ili drugim na zakonitu temeljenim propisom nije što drugo određeno.

Osim ako posebnim zakonom nije drugačije određeno, podaci koji se smatraju poslovnom tajnom ne smiju se priopćavati ni činiti dostupnima neovlaštenim osobama.

Poslovnu tajnu najčešće mogu saznati članovi društva, njegova uprava i nadzorni odbor te zaposlenici. Tako su poslovnu tajnu dužni čuvati svi zaposlenici koji na bilo koji način saznaju za podatak koji se smatra poslovnom tajnom. Ako zaposlenik povrijedi svoju obvezu čuvanja poslovne tajne, takvo ponašanje je razlog za izvanredni otkaz ugovora o radu zbog osobito teških povreda obveza iz radnog odnosa.³

Obvezu čuvanja poslovne tajne imaju i članovi uprave, nadzornog odbora društva, likvidatori te revizori i pomoćnici revizora, a za njezino neovlašteno otkrivanje osim građanskopravne Zakonom o trgovačkim društvima propisana je i kaznena odgovornost (čl. 629. ZTD).⁴

Općim aktom društva pobliže se određuju slučajevi te način zaštite kad se podaci koji se smatraju poslovnom tajnom mogu priopćavati drugim osobama, ovlaštene osobe koje ih mogu priopćavati, te osobe kojima se takvi podaci mogu priopćavati. Kad je to iz razloga obavljanja poslova pravne osobe nužno, podatke koji predstavljaju poslovnu tajnu drugim osobama može priopćiti samo osoba ovlaštena općim aktom uz prethodnu pisanu suglasnost pravne osobe koja je sukladno svom općem aktu odredila da se ti podaci smatraju poslovnom tajnom, odnosno uz prethodnu pisanu suglasnost zainteresirane pravne ili fizičke osobe ako su u pitanju podaci iz ponuda za natječaj ili dražbu. U zahtjevu kojim se traži suglasnost mora se navesti: koji su podaci u pitanju, kojoj se osobi

³ Odluka Vrhovnog suda RH Revr-724/02-2 - "S obzirom na naprijed izneseno i po pravnom stajalištu ovog revizijskog suda nižestupanjski sudovi su pravilno zaključili da je svojim ponašanjem tužitelj osobito teško povrijedio obveze iz radnog odnosa. Tužitelj je postupio suprotno zakonskim propisima i normativnim aktima tuženika, time što je prekorao ovlaštenje koje ima kao zaposlenik tuženika, kad je potvrđivao autentičnost izlista, te isprintao podatke s računa fizičke osobe i neovlašteno ih dao trećoj osobi. Pravilan je i po mišljenju ovog revizijskog suda zaključak nižestupanjskih sudova da je tužitelj takvim postupanjem odao poslovnu tajnu. Naime, trećoj osobi podatak o štednom ulogu fizičke osobe nije bio poznat s dovoljnim stupnjem sigurnosti, jer da joj je bio poznat, takav podatak odnosno njegovu potvrdu od tužitelja ne bi ni tražila. Navedeno znači da su se stekli razlozi iz odredbe čl. 107. ZR za izvanredni otkaz ugovora o radu, zbog čega je tužbeni zahtjev tužitelja neosnovan."

⁴ Sukladno čl. 629. ZTD, tko neovlašteno otkrije proizvodnu ili poslovnu tajnu društva koju je saznao kao član uprave, nadzornog odbora ili kao likvidator društva, kao revizor ili kao pomoćnik revizora, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. Ako je djelo počinjeno da bi se sebi ili drugome pribavila protupravna imovinska korist ili da bi se drugome nanijela šteta, počinitelj će se kazniti novčanom kaznom ili kaznom zatvora do dvije godine. Kazneni postupak provodi se samo na prijedlog društva. Ako kazneno djelo počinio član uprave ili likvidator društva, prijedlog za pokretanje postupka stavlja nadzorni odbor, a ako djelo počinio član nadzornog odbora, prijedlog za pokretanje postupka stavlja uprava ili likvidatori.

oni imaju priopćiti, koja je osoba ovlaštena obaviti takvo priopćenje, razlozi zbog kojih je priopćavanje nužno te način na koji će se podaci priopćiti odnosno koristiti.

3. IZUZECI OD OBVEZE ČUVANJA POSLOVNE TAJNE

Svako neovlašteno priopćavanje poslovne tajne predstavlja povredu obveze čuvanja poslovne tajne. Međutim, sukladno odredbama Zakona o zaštiti tajnosti podataka, ne smatra se povredom obveze čuvanja poslovne tajne priopćavanje podataka koji se smatraju poslovnom tajnom ako se takvo priopćavanje obavlja fizičkim ili pravnim osobama kojima se takvi podaci mogu ili moraju priopćavati: na temelju zakona i drugih propisa, na temelju ovlasti koja proizlazi iz dužnosti koju obavljaju, položaja na kojem se nalaze ili radnog mjesta na kojem su zaposleni.

Također, ne smatra se povredom čuvanja poslovne tajne priopćavanje podataka koji se smatraju poslovnom tajnom na sjednicama ako je takvo priopćavanje nužno za obavljanje poslova, s time da je ovlaštena osoba koja na sjednici priopćava podatke koji se smatraju poslovnom tajnom dužna upozoriti sve nazočne osobe da se ti podaci smatraju poslovnom tajnom, dok je dužnost svih nazočnih da ono što tom prilikom saznaju čuvaju kao poslovnu tajnu.

Prema samom Zakonu ne smatra se povredom čuvanja poslovne tajne ni priopćenje koje osoba upoznata s tajnim podatkom učini u prijavi kaznenog djela, privrednog prijestupa ili prekršaja nadležnom tijelu te ako priopći nadzornom tijelu radi ostvarivanja svojih prava iz radnog odnosa.

4. PRAVA OSOBNOSTI PRAVNE OSOBE I POSLOVNA TAJNA

Na temelju čl. 19. novoga Zakona o obveznim odnosima, pravna osoba ima sva prava osobnosti kao i fizička osoba, osim onih vezanih uz biološku bit fizičke osobe, a osobito pravo na ugled i dobar glas, čast, ime, odnosno tvrtku, poslovnu tajnu, slobodu privređivanja i dr.

Priopćavanje poslovne tajne od strane neovlaštene osobe suprotno odredbama zakona, općeg akta društva ili ugovora predstavlja povredu prava osobnosti pravne osobe, te ista ima pravo zahtijevati naknadu štete koju je zbog te radnje pretrpjela. Naime, umjesto dosadašnjih taksativno navedenih pravno priznatih oblika neimovinske štete za koje je oštećenik mogao dobiti novčanu naknadu novi Zakon o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05) prihvaća objektivnu koncepciju pojma neimovinske štete prema kojoj neimovinsku štetu čini već sama povreda prava osobnosti, a dok su pretrpljeni bolovi i strah izazvani štetnom radnjom samo jedno od mjerila težine povrede prava osobnosti i uzimaju se pored svih drugih relevantnih okolnosti u obzir pri utvrđivanju visine pravične novčane

naknade. Tako, ako oštećena pravna osoba zahtijeva popravljavanje neimovinske štete u novcu (pravična novčana naknada), mora kao pretpostavku dokazati takvu težinu povrede prava osobnosti i okolnosti pod kojima je do nje došlo, tj. koje opravdavaju dosudu takve naknade.⁵

Nadalje, zbog povrede obveze čuvanja poslovne tajne društvu može uz neimovinsku nastati i imovinska šteta posebice u vidu izmakle dobiti za čije osnovano potraživanje moraju biti ispunjene opće pretpostavke odgovornosti za štetu propisane ZOO, a to su: subjekti odgovornosti za štetu, štetna radnja, šteta, uzročna veza te protupravnost štetne radnje.

5. UREĐENJE POSLOVNE TAJNE U POJEDINIM HRVATSKIM ZAKONIMA

Osim Zakona o zaštiti tajnosti podataka, djelomično uređenje poslovne tajne sadrže i drugi hrvatski zakoni. Tako Zakon o obveznim odnosima poslovnu tajnu ubraja u jedno od prava osobnosti pravne osobe (uz pravo na ugled i dobar glas, čast, ime, odnosno tvrtku, slobodu privređivanja i dr.), a na temelju čl. 19. ZOO jamči joj i zaštitu pod pretpostavkama utvrđenim zakonom. Nadalje, ZOO dužnost čuvanja poslovne tajne kao i odgovornost ako istu iskoristi ili otkrije drugome uređuje i kod ugovora o trgovinskom zastupanju (čl. 814. ZOO), i to na način da je propisuje kao jednu od obveza zastupnika.

Zakon o radu poslovnu tajnu uređuje u više odredaba, i to u slučajevima izuma na radu ili u svezi s radom propisujući obvezu radnika da sve podatke o takvom izumu čuva kao poslovnu tajnu te iste ne priopćava trećoj osobi bez odobrenja poslodavca (čl. 96. Zakona o radu). Zakon o radu propisuje i obvezatno čuvanje poslovne tajne od strane člana radničkog vijeća koji je obvezatan čuvati poslovnu tajnu koju je saznao u obavljanju svojih zakonskih ovlaštenja, i to kako u tijeku tako i nakon isteka izbornoga razdoblja (čl. 162. ZR).

Zakon o trgovačkim društvima poslovnu tajnu spominje u kontekstu obveza uprave dioničkog društva (čl. 252. ZTD), i to obvezujući članove uprave društva na vođenje poslova društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika te čuvanja poslovne tajne društva. Obveza čuvanja poslovne tajne predviđena je i za članove uprave društva s ograničenom odgovornošću (čl. 430. ZTD) te uprave gospodarskog interesnog udruženja (čl. 606. ZTD).

Izdavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne predstavlja i kazneno djelo propisano čl. 295. KZ sukladno kojemu radnju kaznenog djela predstavlja svako neovlašteno priopćavanje, predavanje ili na drugi način činjenje pristupačnim podataka koji su poslovna tajna, kao i pribavljanje takvih podatka s ciljem da ih preda nepozvanoj osobi. Pritom treba dokazati da je priopćavanje,

⁵ Klarić, Petar, *Neimovinska šteta pravne osobe*, Naknada štete u primjeni novoga Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, 2005., str. 64.

predavanje ili na drugi način činjenje pristupačnim podataka koji su poslovna tajna stvarno i učinjeno.⁶ Za navedeno djelo propisana je kazna zatvora od jedne do pet godina. Ako je odavanje, odnosno pribavljanje podataka koji su poslovna tajna počinjeno radi njihova odnošenja u stranu državu ili ako je počinitelj sebi ili drugome pribavio imovinsku korist ili je prouzročio štetu velikih razmjera, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina. Ako je kazneno djelo počinjeno iz nehaja, propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine.

Literatura i propisi:

1. Kazneni zakon (Nar. nov., br. 110/97, 27/98-isp., 50/00-Odluka USRH, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03-Odluka USRH, 105/04, 84/05-isp., 71/06)
2. Zakon o zaštiti tajnosti podataka (Nar. nov., br. 108/96)
4. Zakon o radu (Nar. nov., br. 38/95, 54/95-isp., 65/95-isp., 17/01, 82/01, 114/03, 123/03, 142/03-isp., 30/04, 137/04-pročišćeni tekst, 68/05-Odluka USRH)
5. Zakon o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05)
6. Zakon o trgovačkim društvima (Nar. nov., br.

⁶ Odluka Vrhovnog suda RH IV Kž-195/02-2 - "Tvrdnju da je osumnjičenik neovlašteno priopćio drugome podatke koji su poslovna tajna oštećenik kao tužitelj temelji na dvjema činjenicama, prvoj da je raskinuo ugovor o radu s oštećenikom i zaposlio se u tvrtki GT T., i drugoj da su se upravo u to vrijeme obje tvrtke natjecale za izvođenje radova na gradilištu D. u TE P. i da je izvođač, tvrtka I., prihvatila ponudu GT T. S obzirom da je osumnjičenik u oštećenom poduzeću, kao diplomirani inženjer, radio na inženjeringu i bio član Uprave poduzeća, zbog čega su mu bili poznati podaci koji se odnose na razna inženjerska rješenja, proračune i elemente ponuda koje je na natjecanje dostavljao oštećenik W. d.o.o., teoretski je postojala mogućnost da te podatke prezentira i novom poslodavcu, koji se natjecao za isti posao, ali je osnovano sud prvog stupnja ocijenio da nema podataka u spisu predmeta koji bi na to ukazivali."

111/93, 34/99, 52/00-Odluka USRH, 118/03)

7. Klarić, Petar, *Neimovinska šteta pravne osobe*, Naknada štete u primjeni novoga Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, 2005.

8. Miladin, Petar, *Odnos između privatnopravnog i kaznenopravnog uređenja poslovne i profesionalne tajne*, Pravo u gospodarstvu: časopis za gospodarsko-pravnu teoriju i praksu, 39 (2000.), 4.

9. www.vsrh.hr

BUSINESS SECRET IN JUDICIAL PRACTICE OF CROATIAN COURTS AND COMPANY BUSINESS PRACTICE

The notion of business secret and the degrees of secrecy as well as the criteria and the procedures for their establishment, the use and the protection of secret data has been systematically regulated by the Law on the Protection of the Secrecy of Data, since the provisions on the mentioned matter are contained by other relevant laws. Pursuant to the Law on the Protection of the Secrecy of Data business secret make the data enacted as a business secret by the law, other regulation or a general act of a company, institution or other legal person, representing a production secret, the results of the research or construction work and other data for whose disclosing to unauthorized person harmful consequences for its economic interests could arise. In this paper the authors are going to present legal regulation of business secret, but also the review of relevant questions connected with the business secret in business practice of companies as well as in judicial practice of Croatian courts.

U TIJEKU PRETPLATA ZA 2007.

ING PREGLED SUDSKE PRAKSE

Po namjeni i sadržaju jedinstvena publikacija koja sadrži sudsku praksu Republike Hrvatske. Sistemom slobodnih listova, prema vlastitoj sistematizaciji - nomen-klaturi prava, pretplatnicima pruža pouzdanu informaciju i cjelovit pregled sudske prakse Republike Hrvatske.

ING Pregled sudske prakse objavljuje pregled najaktualnijih odluka najviših sudova Republike Hrvatske po izboru Stručne redakcije publikacije, čiji članovi dolaze iz redova najeminentnijih pravnih stručnjaka.

Izlazi dvomjesečno.

ING Pregled sudske prakse i na CD-u

